

Heroicarvm Et Ecclesiasticarvm Quaestionvm Libri VI.

Sex libris prioribus universa Regalium, Iurisdictionis Ecclesiasticorum
Temporalis Et Constantinianae Donationis ratio discuitur ... contra
profanas & vanas cuiusdam Bodini novitates

Boetii Eponis Frisii De Ivre Sacro - Vel Principorum Iuris Pontificii Libri III.

Epo, Boetius

Duaci, M.D.LXXXIIX.

II Paratitla Libri Decretalivm II.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61749](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61749)

Tit. 40.
DE HIS
QVÆ VI
METVSO
CAVSA
FIYNT.

Tit. 41.
DE IN IN-
TEGRVM
RESTITVT.

Tit. 42.
DE ALIE-
NATIONE
IVDICII
MVTANDI
CAVSA FA-
CTA.

Tit. 43.
DE ARBIT.

LIBER SE-
CVNDVS.

45
Summum
totius libri
2 Caput.

46
Totius Or-
dinis iudi-
ciarj tres
quasi gra-
dus; litis in-
stitutio, li-
tis instru-
ctio, litis
decisio.

cognitione ^apendent & officio iudicis. ^{l. quod}
actionis iure, sicut ex causa metus ⁴⁰; offi- ^{mor. 22}
cio iudicis, ex causis restitutionū variis ⁴¹, ^{vbi. a. m.}
& maximè quādo lesa fuit Ecclesia, causis ^{morib.}
his adnumeratur, & quidē in re actionis ^b, ^{l. 1. c.}
alienatio ⁴² rei vel actionis facta cuiuspiam ^{l. 1. c.}
ab vno litigaturo in fraudē alterius liti- ^{l. 1. c.}
gaturi, ad opponendū scilicet ei aduersa- ^{l. 1. c.}
rium duriorē, & ad mutādum quod futu- ^{l. 1. c.}
rum timebatur iudiciū seu litem. Postula- ^{l. 1. c.}
tionibus allegationibusq; tandē peractis, ^{l. 1. c.}
nihil restat quā v̄t ab arbitris, modò ^{l. 1. c.}
rectē sumpti ⁴³ fuerint, sententia feratur.

Liber Decretalium secūdus vniuersam
prosequitur ordinis iudiciarij rationē ac
viam seu modum; siue de civilibus quæra-
tur causis, ad quas tamen præcipuē totus
hic pertinet liber, siue de criminalibus
præsertim quoad instruendā finiendāque
causæ rationes. licet enim diuersus insti-
tuendi ordinādiue iudicij modus in vtro-
que sit causarum genere, probandi tamen
finiendi que modus penē reperitur idem.
pro totius igitur huius libri secundi sum-
mo seu genere seu capite ponitur Ordo
iudiciarius vel causæ cuiuslibet in iudiciis
peragēdæ modus. Totius ordinis huiusce
partitio cōmodissimè fit in tria principa-
lia membra; quorū primum est de causa
qualibet in iudiciis instituēda ^c siue ordi-
nanda id est ordine inchoanda, secūdum
de eadem deinceps instruenda ^d seu pro-
banda, tertium ^e denique de eadem diri-
menda

menda sineque debito tādē terminanda. Quæ singula nūc ordine videamus, litis institutionē, litis instructionē, litis dirēptionē. quæ naturali prorsus ordine coharēt inter se, qui turbari neque debet neque verò facilè potest: vnoquoque litigante naturaliter hanc viā sine duce citraque difficultatē tenente. quorsus enim finem controuersię quis vel spectabit vel sperabit nisi primūm lis in iudicio moueatur & instituatur, deinde probationibus instruat, postremò per iudicē finiat? In instituenda vel ordināda lite plurima spectātur; quæ tamē facilioris methodi causa redigi poterūt in articulos principales numero quinque, qui sunt hi; videlicet, in ius ¹ ad competētē iudicē vocatio ^a, libelli oblatio ² ^b, litiscōtestatio ³ ^c, iusiurandū & calūnię ^d, quæstionum intercurrentium ^e tractatio, hoc est, cōmodus & idoneus minimeque vel præposterus vel ipsis litigātibus periculosus quæstionum variarū in instituēda rectē causa frequenter intercurrentiū prudenter à iudice tractandarū ordo ac modus ^e; vt, quando vel de dilationibus ac feriis, vel de cognitionum ordine, vel de plus petitionibus, vel de causa possessionis & proprietatis, vel de fructuum sequestratione, vel id genus aliis quæstionibus vt plurimūm lite pendente nascētibus, disceptatur. articulus ergo ⁵ est de quæstionibus intercurrentibus.

Qui quidē tractationis ordo singulis in
v iij his

47
Naturalis
ordo.

48
Instituendę
litis articu-
li quinque.
quæ prima
pars est hu-
ius libri.

1
2
3
4
5

a
tit. 1. & 2.
b
tit. 3. & 4.
c
tit. 5. & 6.
d
tit. 7.

e
tit. 8. 9. 10.
11. 12. 13.
14. 15. 16.
17.

49
Ratio natu-
ralis huius-
ce subdiui-
sionis.

Tit. 1.

DE IVDI-
CIIS.

50
Argumen-
tum totius
tituli.

Tit. 2.

DE FORO
COMPE-
TENTI.

51
Clericorū
forum.

his quinque articulis, & nature litiū con-
uenienter ordinandarum vel instituen-
darum responderet & apud omnes plerof-
que populos rectam rationem in iudiciis
ducem sequentes obseruari solet. In ius
vocatio principium est iudicij experiun-
di, postquā priuata monitione (quā præ-
cedere solet, immò secundum veteres Can-
ones debet^a) nihil proficitur. In Pan-
dectis hi duo tituli priores in vnum con-
iunguntur ita *De iudiciis & vbi quis agere vel
conueniri debeat*, quod posterius nihil est
aliud quàm de foro cōpetenti. multa que
sanè sub his duobus titulis permixtè cō-
prehenduntur quæ sunt vnus eiusdēque
penè generis, nimirum de Iurisdictione;
nisi quòd sub priore titulo solo tum de
illis inter cetera queratur qui legitimam
personam standi in iudiciis habeant vel
non, vt de excommunicatis^b, de mona-
chis^c, de templariis^d, de mulieribus^e, de
minoribus^f; tum de ipsa citatione^g quam
vulgus improprie vocat, siue de in ius vo-
catione, de que proponendæ coram iudi-
ce rei gesta^h vel actionis modo. poste-
rior autem totus titulusⁱ ad Iurisdictionis
locum foriue competentis discepta-
tionem pertinet, vbi nimirū quisque fo-
rum sortiatur. qua in re illud præ cæteris
est memorabilius, Clericos in omnibus
causis tam criminalibusⁱ quàm ciuilibus
soli esse iudici Ecclesiastico subiectos. a-
deò vt ne vel pro defectu quidē iustitiæ^k

trahi

trahi possint à laicis ad iudicia secularia (cùm tamen è contrario iudex Ecclesiasticus etiam inter Laicos ius dicat quodcùmque peccati^a præcipuè vertitur materia, sicut & in defectum^b iustitiæ secularis) vel renunciatione fori Ecclesiastici spontanea quantumlibet iurata^c semet ipsos iudici seculari subijcere, quinimmo ne Ecclesiastico quidem foro alteri seu alieno rectè semet submittūt, nisi proprij & ordinarij iudicis accesserit consensus^d.

Non minus vel memorabile vel præclarum est & hoc, omnes nō Clericorum tantùm sed & Scholarium quorumcùmque quamvis non Clericorum causas, ex iuris Pontificij, quod longè benignius^e & æquius est iure civili, decisionibus esse iudicandas^f. Vocatione in ius ordine sequitur actionis editio seu libelli oblatio^g, qui litis futuræ speciem demonstrat & ad cuius formam iudici sua dirigenda sit sententia, quo in genere libellorum offerendorum rectè comparatum iure est vt si quid vicissim reus ab Actore sibi deberi dicitur, mutuis petitionibus quasi reciprocis libellis vno eodemque tractu res explicetur, actio scilicet & reconuentio quæ nūc appellatur. Tertius deinceps instituendę litis articulus erat *Litiscontestatio* per quam propriè iudicium committitur vt veteres loquuntur, vel vt ait Paulus^g iudiciū accipitur; cùm hactenus per vocationem in ius & per libelli oblatio-

V V nem

51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

52
Scholarium
causæ ex v-
tro iure sint
iudicanda.

Tit. 3.
DE LIBEL-
LI OBLA-
TIONE.

Tit. 4.
DE MV-
TVIS PETI-
TIONIBVS.

Tit. 5.
DE LITIS-
CONTESTA-
TIONE.

a. de
b. de
c. de
d. de
e. de
f. de
g. de

h. de
i. de
k. de
l. de
m. de
n. de
o. de
p. de
q. de
r. de
s. de
t. de
u. de
v. de
w. de
x. de
y. de
z. de

53
Litis cōte-
statio quid
sit & quo-
modo fiat.

nem non tam litigaretur quàm lis præpa-
reretur & inchoaretur. nam per litiscon-
testationem vterque a & actor & Reus in
iure id est in iudicio alter petendo alter
autē respondendo rem eō deducunt con-
trouersam, vt iudicis deinceps partes ad
eam legitimo tramite seu decursu iudi-
ciali ventilandam & cognoscēdam & di-

Tit. 6.
VT LITE
NON CON-
TEST, NON
PROCEDA-
TUR AD
TESTIVM
RECEPTIO-
NEM VEL
AD SEN-
TENT. DE-
FINITI-
VAM.

rimendam interponi debeant. ante quam
quidē litiscōtestationem regulare b est vt
nec testes recipiantur nec ad sententiā de-
finitiuam procedatur. quæ tamen regula
tum propter absentiam tum propter con-
tumaciam Reorum tum etiam propter
probationum postea fortē defuturatum
periculum tum denique variis de causis
frequenter exceptionem b patitur. Quar-
tum diximus instituendæ litis articulum

Tit. 7.
DE IVRA-
MENT. CA-
LVMNIA.

iurandum 7 *calumnia* ne scilicet vel te-
merè vel malitiosè homines ad litem seu
intentandam seu suscipiendam profiliat,
at bona fide procedant existimātes atque
credentes bonā sese litis experiundæ cau-
sam fouere. est enim iurandum hoc, vel
(ne à nomine quo etiā Paulus c Ictus vti-
tur superstitionis abstinemus) iuramē-
tum, nō veritatis sed opinionis, vel (vt fo-
renses nostri loquūtur) credulitatis. quod
in omnibus omnino causis esse præstan-

54
In spiritua-
libus etiam
causis iurā-
dum de ca-
lumnia.

dum iure post Iustinianū d constituit Bo-
nifacius e octauus, ne spiritualibus f qui-
dem causis exceptis. quanquam in crimi-
nalibus reuera periculosum foret id à reis
exige-

exigere. quo iureiurando tamen in causis
omisso, iudicialis processus non redditur
propterea nullus^a. Quinto dispiciendum
restat de quæstionibus illis intercurrenti-
bus, quarū ferè triplex discrimen hic elu-
cet; aliis ad oportunitatem commodita-
temque b solius temporis i in lite prose-
quenda, aliis ad ordinem cognitionis iu-
dicialis quādo præiudiciales c exoriūtur²
quæstiones, aliis denique ad maiorē secu-
ritatem d 3 nunc actoris nunc Rei interim
dum lis pendet, pertinētibus. primi gene-
ris esse cōstat varias dilationes⁸ atque fe-
rias⁹ quibus à procedendo nō nihil inter-
quiescitur: secūdi generis, exempla tria ti-
tulo peculiari i^o proponūtur; Cōsanguini-
tatis e, quādo de matrimonio queritur;
naturalium f seu legitimitatis, vt vulgus
loquitur, seu status, quādo de successione
controuertitur; spoliationis g, quādo illa
in modum exceptionis obijcitur contra
quemlibet actorem spoliatores. Ad se-
curitatem nunc actoris nunc rei pertinēt
præcipuè hæc tria: debitus petitionis in-
stituendæ modus h, ne scilicet plus pe-
tendo malum sibi metipsi quasi turdus ca-
cet; possessionis tuitio persecutiōve po-
tius i² quàm de proprietate disceptatio,
maximè contra spoliante^m i³, cōpetens
atque sufficiens aduersus latitatem i⁴ vel
aliter dolosum & cōtumacem remedium
vel prouisio, siue per missionem videli-
cet in possessionem i⁵; causa rei seruandæ

(quan-

55

Intercurre-
tium quæ-
stionū tri-
plex genus.

1

2

3

Tit. 8.

DE DILA-
TIONIBVS.

Tit. 9.

DE FERIIS.

Tit. 10.

DE ORDINE
COGNITIO-
NVM.

Tit. 11.

DE PLUS
PETITIO-
NIBVS.

Tit. 12.

DE CAUSA
POSSESSIO-
NIS ET PRO-
PRIETA-
TIS.

Tit. 13.

DE RESTI-
TUTIONE
SPOLIAT.

Tit. 14.

DE DOLO
ET CONTV.

Tit. 15.

DE EO QUI
MITTITVR
IN POSSES-

SIONEM
CAUSA REI

SERVAND.

§. 1.

lib. 6.

b

1. 9.

c

10.

d

1. 1. 12.

13. 14. 15.

16. 17.

e

1. 1. 12.

f

1. 1. 12.

g

1. 1. 12.

h

1. 1. 12.

i

1. 1. 12.

j

1. 1. 12.

k

1. 1. 12.

l

1. 1. 12.

m

1. 1. 12.

n

1. 1. 12.

o

1. 1. 12.

p

1. 1. 12.

q

1. 1. 12.

r

1. 1. 12.

s

1. 1. 12.

t

1. 1. 12.

u

1. 1. 12.

v

1. 1. 12.

w

1. 1. 12.

x

1. 1. 12.

y

1. 1. 12.

z

1. 1. 12.

aa

1. 1. 12.

ab

1. 1. 12.

ac

1. 1. 12.

ad

1. 1. 12.

Tit. 16.
 VT LITE
 PENDENTE
 NIHIL IN-
 NOVET VR.

Tit. 17.
 DE SEQUE-
 STRATIONE
 POSSESSIO-
 NVM ET
 FRUCTV-
 VM.

56
 Intercurre-
 tium qua-
 stionū dif-
 ficultas, ma-
 ximè de
 transeundo à
 rei vindica-
 tione ad
 possessoriū
 iudiciū; itē
 de finienda
 lite dum al-
 ter litigan-
 tium cōtu-
 max est; itē
 de primi se-
 cundiq; de-
 creti inter-
 positione.

57
 Instructio
 litis pars hu-
 ius libri 2^a.

Tit. 18.
 DE CON-
 FESSIS.

Tit. 19.
 DE PROBA-
 TIONIBVS.

(quantumlibet alioqui lite pendente re-
 gulariter ¹⁶ nihil soleat innovari) siue per
 possessionum seu praediorum vel rerum
 quarumcunque litigio sarū fructuumque
 sequestrationem ¹⁷. Quibus de rebus o-
 mniū quæ sunt in hoc libro secundo gra-
 uissimis atq; subtilissimis nihil in hac tita-
 Synopsis Paratitlaris breuitate dici pre-
 stat quàm vel obscure vel nimis breuiter
 imperfectū quid adferri. quid enim diffi-
 cilius disputatione hac, an instituta pri-
 rei vindicatione liceat interim suspensio-
 hoc iudicio petitorio trāsire ad iudicium
 possessoriū, siue de adipiscēda ^a siue de re-
 cuperanda ^b quærat possessione siue e-
 tiam de retinenda? nam de transeundo à
 possessorio semel inchoato interimque
 suspensio ad petitorium, nulla reperitur
 usquam exempla, nec magnā certē vi-
 detur habere rationem. quid item peti-
 tiorius quæstione de remediis finiendæ
 litis quando vel actor vel reus fit contu-
 max & altera pars finē litis nihilominus
 urget ^d? quidnam denique grauius cōtro-
 uersis de primi secundive decreti natura
 & loco & vi, quotiescunque de missione
 in possessionē quæritur ^e? Secundū totius
 Ordinis iudiciarij membrū diximus esse
 litis instructionem, qua partim cōsultitur
 actori ^f partim reo ^g. cōsultitur actori seu
 litem pro se instruit actor vel per sponta-
 neam Rei cōfessionē ¹⁸ vel per varia pro-
 bationum ¹⁹ genera; aliis earū nempema-
 iores

iores habentibus vires, aliis minores, aliis in subsidium dūtaxat adhibitis. potissima vis est in testibus²⁰ eorūque dictis atque testimoniis, quæ vocantur hic attestatio- nes: quos quidem testes propter veritatis eliciendæ iurisque cūctis hominibus ad- ministrādi fauorem vel inuitos etiam cogi²¹ par est vt testimonium dicant, idque non in ciuilibus causis tantū sed & in criminalibus^a. proximum in probando locum tenent instrumenta²² seu tabulæ seu scripturæ fideliter confectæ: minor est plerunque probandi vis in præsumptio- nibus²³; quanquam & hæ subinde sunt efficacissimæ, quando nimirum iuris esse dicuntur atq; de iure, contra quas in con- trarium probatio non admittitur^b; licet contra præsumptiones alias iuris tantū, quantumlibet violentas, probatio nō de- negetur^c. subsidiariæ demum probatio- nis genus est iusiurādum²⁴. Reus autem è contrario suā instruit causam variis at- que multiplicibus exceptionum²⁵ gene- ribus, inter quas & præscriptionū²⁶ sunt iura. quibus defensionibus dum reus vti- tur, & ipse superioribus illis omnibus tū cōfessionis aduersarij tum probationum formis vti poterit, vt qui constituitur ea- tenus actor. Tertium atque postremum ordinis iudiciarij membrum superest *Lit- tis decisio* seu diremptio, quō totum ten- debat vtriusque litigantis vel ipsius con- trouersia molimen, tanquam ad propriū suum

Tit. 20.
DE TESTI-
BVS, ET
ATTESTA-
TIONIBVS.

Tit. 21.
DE TESTI-
BVS CO-
GENDIS
VEL NON.
Tit. 22.
DE FIDE
INSTRV-
MENTO
RVM.

Tit. 23.
DE PRÆ-
SYMPTIO-
NIBVS.

Tit. 24.
DE IURE-
IVRANDO.

Tit. 25.
DE EXCE-
PTIONIB.

Tit. 26.
DE PRÆ-
SCRIPTIO-
NIBVS.

58
Lit. deci-
sio, 3 pars
huius libri.

a
b
c

Tit. 27.
DE SEN-
TENTIA ET
RE IVDI-
CATA.

Tit. 28.
DE APPEL-
LATIONIB.
ET RECUS-
ATIONIB.

Tit. 29.
DE CLERI-
CIS PERE-
GRINAN-
TIBVS.

Tit. 30.
DE CONFIR-
MATIONE
VTILI VEL
INVTILI.

LIBER III.

59
Causarum
omniū Ci-
uiliū par-
titio.

suum finem; qui tandem finis obtingit per sententiam iudicis definitiuam²⁷ que in rem abeat iudicatam. utpote quam secutura mox est executio; sed quamdiu non abiit in rem iudicatam sententia, locus est appellationi²⁸, quæ sententiam causamque totam suspendit, quemadmodum facit & iudicis recusatio si modo quæ iustæ probentur huiusmodi recusationis causæ. quo in appellationis genere cum primis illud præclare comparatum est, ut si quis Clericus rebus suis protectioni Pontificiæ commissis iter arripuerit Romam²⁹ versus ad Pontificem, nihil in eius causa debeat interim innouari perinde atque si solenniter appellasset. Atque Pontificis quidē Confirmatio³⁰ quibuslibet in rebus utiliter impetrata plenā parit iniuste vexatis vel vexari metuentibus, ut ratio postulat, securitatem. De sententia iudicum appellationis vel confirmatoria vel infirmatoria nullum hic verbum, ne gry quidem; sed sola de Confirmatione summi Pontificis ut supremi Principis.

Post iura personarum, & vniuersam ordinis iudiciarij rationē satis explicatam, veniamus ad ipsa iudicia seu res ipsas hoc est causas & lites quæ solent in Ecclesiasticum deduci forum: de Ciuilibus nunc loquor causis; nam de criminalibus agitur deinceps^a. Causas igitur Ciuiles partim diximus esse solorū Clericorum proprias,